

**SJEDITI
DO
NOGU
RABIJA
ISUSA**

KAKO ISUSOVO ŽIDOVSTVO MOŽE
PROMIJENITI TVOJU VJERU

ANN SPANGLER I LOIS TVERBERG

Spangler i Tverberg, sa znanstvenom strogošću, pripovjednom dramatičnošću i učeničkom strašću, donose uzbudljiv prikaz Isusa kao židovskog učitelja iz prvoga stoljeća, koji će biti od velike koristi i učenjacima i laicima. Potkrijepljena pomnom analizom drevnih izvora i najnovijim arheološkim otkrićima, ova je studija snažan poziv na nasljedovanje Isusa u skladu sa Svetim pismom.

— RAY VANDER LAAN,

AUTOR I OSNIVAČ MISIJSKE ORGANIZACIJE „THAT THE WORLD MAY KNOW”

Kako bi bilo hoditi Isusovim stopama da možemo zakoračiti u židovski svijet prvoga stoljeća? Ovo iznimno pitko djelo utemeljeno je na rabinskim izvorima i odražava suvremena istraživanja evanđelja. Spangler i Tverberg na živopisan način upoznavaju čitatelja s ključnim aspektima židovskog podrijetla, načina života i učenja rabija iz Galileje. Svojim privlačnim osobnim stilom i promišljenim židovskim pristupom razumijevanju biblijskog učenja, autorice ostvaruju izvanredan rezultat. Pozivaju čitatelje da nauče *SJEDITI DO RABIJEVIH NOGU* i pobuđuju u njima želju za još više saznanja.

— DR. MARVIN R. WILSON,

PROFESOR BIBLIJSKIH STUDIJA OCKENGA, GORDON COLLEGE

Za učenike Ješue (Isusa) koji slabo poznaju njegovo židovstvo, uključujući rabinski i hebrejski stil poučavanja, knjiga *Sjediti do nogu rabija Isusa* idealno je polazište. Spangler i Tverberg stvorile su izvrstan uvod za početnike. Ova će knjiga snažno utjecati na razmišljanje običnih kršćana diljem svijeta.

— DAVID BIVIN,

AUTOR I UREDNIK ČASOPISA *JERUZALEMSKA PERSPEKTIVA*

Prošle je godine više od milijun hodočasnika posjetilo Svetu zemlju. Ipak, malo bi ih moglo naučiti o povijesnom Isusu onoliko koliko mogu čitajući ovo izvršno novo djelo Spangler i Tverberg. Oslanjajući se na osobna iskustva, kao i na najnovija židovska i kršćanska znanstvena istraživanja u Izraelu, autorice vješto vode čitatelja na prekrasno putovanje u Isusov židovski svijet prvoga stoljeća – istražujući njegovu kulturu, način života putujućega mudraca, njegove profinjene rabinske metode poučavanja te suptilne, ali zapanjujuće mesijanske tvrdnje. Ova knjiga u čitatelju budi iskrenu želju da sjedne *do nogu rabija Isusa* i uči od Onoga kojemu radosno služi i kao Mesiji i kao Gospodinu. Preporučujem je svakom sljedbeniku Isusa iz Nazareta.

— DWIGHT A. PRYOR,

CENTAR ZA JUDAISTIČKO-KRŠĆANSKE STUDIJE

TAKOĐER OD LOIS TVERBERG

Listening to the Language of the Bible

Walking in the Dust of Rabbi Jesus

Reading the Bible with Rabbi Jesus

TAKOĐER OD ANN SPANGLER

Finding the Peace God Promises

He's Been Faithful, Carol Cymbala s Ann Spangler

I Am with You: Daily Meditations on Knowing and Experiencing God

Less Than Perfect

Men of the Bible, suautorstvo s Robertom Wolgemuthom

The Names of God: 52 Bible Studies for Individuals and Groups

The Names of God Bible (glavni urednik)

The One-Year Devotions for Women

Praying the Names of God

Praying the Names of Jesus

The Rescue, Jim Cymbala i Ann Spangler

She Who Laughs, Lasts!

The Tender Words of God

Women of the Bible, suautorstvo s Jean Syswerda

Sjediti do nogu rabija Isusa – Kako Isusovo židovstvo može promijeniti tvoju vjeru
Izorno izdano na engleskom jeziku pod naslovom: *Sitting at the Feet of Rabbi Jesus*
Autorska prava © 2009, 2018 Ann Spangler i Lois Tverberg
Zondervan, 3900 Sparks Dr. SE, Grand Rapids, Michigan 49546, SAD

UREDNIK Ervin Budiselić
PREVODITELJ Monika Bajić
LEKTURA Branka Riss
KOREKTURA Željka Strejček
GRAFIČKO OBLIKOVANJE Iva Đaković
TISAK Markeda Zagreb
GODINA I MJESTO IZDANJA 2026. Zagreb
IZDAJE Biblijski institut, Kušlanova 21, Zagreb

Copyright za hrvatsko izdanje © 2026, Biblijski institut,
Kušlanova 21, Zagreb

Sva prava pridržana. Nijedan se dio ove publikacije ne smije reproducirati, pohranjivati u sustavu za pretraživanje niti prenositi u bilo kojem obliku ili bilo kojim sredstvima – elektroničkim, mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili na koji drugi način – bez prethodnog dopuštenja izdavača, osim u obliku kratkih navoda u kritičkim osvrtima i recenzijama.

Svi biblijski navodi, osim ako nije drugačije naznačeno, preuzeti su iz izdanja *Biblija: suvremeni hrvatski prijevod* (SHP). © 2020. Bible League International. Korišteno uz dopuštenje.

ISBN 9789538003431

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog sustava Bukinet (<https://katalog.bukinet.hr>) pod brojem 991005960008309366.

*Lauri i Miltu Tverbergu,
koji su svoje živote posvetili
odgoju svoje djece kao
vjernih Kristovih talmidim.*

— LOIS TVERBERG

*Židovskom narodu,
za očuvanje vjere
na kojoj je izgrađena moja.*

— ANN SPANGLER

SADRŽAJ

Uvod, 11

1. Pridruživanje Mariji kod Isusovih nogu, 17
2. Zašto židovski rabi?, 31
3. Nizanje bisera, 51
4. Slijediti rabija, 71
5. Potraži sebi haverim, 91
6. Rabi, nauči nas moliti, 109
7. Za sve postoji blagoslov, 127
8. Otkrivanje Pashe, 141
9. Otkrivanje Isusa u židovskim blagdanima, 157
10. S rabijem za stolom, 177
11. Doticanje rabijevih resa, 201
12. Isus i Tora, 225
13. Otajstveno kraljevstvo Božje, 249
14. Postati istinskim učenicima našega židovskog Gospodina, 271

Vodič za proučavanje, 287

Dodatak A: Molitve koje je Isus molio, 305

Dodatak B: Blagdani, 315

Dodatak C: Proslava Pashe: jednostavan seder, 321

Dodatak D: Preporučeni izvori, 335

Dodatak E: Rječnik pojmova, 341

Kazalo biblijskih tekstova, 351

Kazalo općih pojmova, 361

Bilješke, 387

UVOD

Pisanje ove knjige predstavljalo je radost i povlasticu. Koliko sreće može doživjeti netko tko većinu svojih dana, mjesec za mjesecom, provodi uranjajući u Isusov život i židovski svijet u kojem je živio? Čak i tijekom samog pisanja, to je često utjecalo na naše živote. Primjerice, dok se ove godine približavao Uskrs, pisale smo poglavlje o Pashi. Uranjanje u taj blagdan, već drevan u Isusovo vrijeme, olakšalo nam je predočavanje i razumijevanje dubine onoga što se događalo u Velikom tjednu. Nije bilo teško zamisliti Isusa u agoniji te usamljene noći u Getsemanskom vrtu – njegovi su učenici bili previše iscrpljeni da ostanu budni i mole, nesvjesni događaja koji su se, nakon obilnog pashalnog obroka uz nekoliko čaša vina, odvijali oko njih. Njihova voljenog rabija uskoro su progutale sile koje će pokrenuti događaje kako bi se ispunila obećanja ugrađena u blagdan. No bogatu dubinu tog značenja nisu u potpunosti razumjeli sve do mnogo kasnije.

Dok smo se nastojale smjestiti u Isusov židovski svijet, činilo se da se razotkriva sloj za slojem povijesti, sve dok gotovo nismo mogle zamisliti da smo se i mi na neko vrijeme pridružile učenicima i sjedile do Isusovih nogu.

Gabi Barkai, ugledna židovska arheologinja, rekla je: „Svaki dan u Jeruzalemu dan je otkrića.” Doista, u posljednjih pedeset godina u zemlji Biblije zabilježena su brojna uzbudljiva arheološka otkrića koja, umjesto da oslabe vjeru, potvrđuju povijesnu vjerodostojnost evanđelja. Štoviše, sve veći broj kršćanskih znanstvenika počeo je istraživati hebrejske korijene kršćanstva, shvaćajući da od svojih židovskih kolega mogu mnogo naučiti o židovskim običajima i tradicijama koje su oblikovale Bibliju. Njihova su istraživanja dovela do dragocjenih, širem čitateljstvu teže dostupnih uvida.

Možda se pitate jesu li autorice ove knjige Židovke. Odgovor je – nisu. Mi smo kršćanke fascinirane našim Spasiteljem, njegovim životom i njegovim učenjem. Da je Isus bio Eskim, proučavale bismo eskimski (inuitski) jezik i kulturu, učile o igluima, ribolovu na ledu i polarnim medvjedima. Cilj ove knjige nije toliko pomoći vam razumjeti židovstvo koliko pomoći vam da Kristove riječi, koje mijenjaju život, čujete s većom jasnoćom i snagom. Bog je obećao Abrahamu da će pogani biti blagoslovljeni po njegovu potomstvu. Kada odajemo počast tom drevnom narodu učeći o njegovoj kulturi i običajima, Bog nas blagoslivlja dubljim razumijevanjem Svetoga pisma i Isusa, našega Mesije.

Nijedna knjiga, koliko god bila pažljivo istražena i napisana, nije bez nedostataka, te za njih preuzimamo punu odgovornost. Također smo svjesne da je proučavanje hebrejskih korijena kršćanstva područje koje se još razvija te da bi nas buduća istraživanja mogla potaknuti na preispitivanje određenih pojedinosti židovskog života u Izraelu prvoga stoljeća. Čak se ni znanstvenici ne slažu oko datiranja nekih pojedinosti, odnose li se one doista na Isusovo vrijeme ili su nastale kasnije. Imajući

ta pitanja na umu, nastojale smo temeljito istražiti i kritički procijeniti najnovija istraživanja u tom području. Posebnu pažnju posvetile smo tome da Isusa smjestimo u njegov izvorni židovski kontekst prvoga stoljeća, a ne u kontekst kasnijih razdoblja. Nadamo se da će konačni rezultat biti od koristi pastorima, studentima i laicima te da će im čitanje Biblije postati sadržajnije i više služiti na izgradnju kako budu sve dublje cijenili i razumijevali židovski kontekst koji ju je oblikovao.

Ova knjiga također uključuje vodič za proučavanje u završnom dijelu, namijenjen individualnoj uporabi i radu u malim skupinama. Uvidjevši da mnoge čitatelje privlači bogatstvo židovskih blagdana, Lois je osmislila jednostavan seder kako bi im pomogla proslaviti blagdan Pashe, bilo u vlastitom domu bilo u crkvenom okruženju.

Ann se osjeća zahvalno zbog povlastice da svoje proučavanje Isusova židovskog svijeta započne s osobom koja je više od dvadeset godina života posvetila pažljivom istraživanju židovskog konteksta u kojem je Isus živio i djelovao. Lois Tverberg, po obrazovanju molekularna biologinja, preusmjerila je svoj interes i stručnost na ovo novo područje proučavanja, posvetivši svoje znatne intelektualne darove i akademsku izobrazbu pažljivom, uravnoteženom i nadahnutom istraživanju za koje se obje autorice nadaju da je prepoznatljivo u ovoj knjizi. Uvijek kad bi je Ann propitivala o pojedinoj tvrdnji ili gledištu, Loisini su je odgovori neprestano iznenađivali i oduševljavali, otkrivajući ne samo bogatstvo znanja nego i nešto još rjeđe – dubinu mudrosti. Doista, *Sjediti do nogu rabija Isusa* knjiga je koju je Lois željela napisati dugi niz godina. Ann je zahvalna što je Lois pričekala kako bi joj se mogla pridružiti te kako bi zajedno s njom mogla napisati ovu knjigu.

Lois je posebno zahvalna svojim stručnim mentorima tijekom svih tih godina – Davidu Bivinu, Randallu Buthu, Steveu Notleyju, Dwightu Pryoru i, naravno, Rayu Vanderu Laanu – koji su joj još prije mnogo godina usadili ovu životnu fascinaciju. Zauvijek duguje svoju zahvalnost i Bruceu i Mary Okkemi, vjernim pratiteljima na tom putovanju, a zahvalna je i Lauri Tverberg, Davidu i Lori Tverberg te ostatku svoje obitelji na ljubavi i molitvama. Iznad svega, Lois zahvaljuje Gospodinu za mjesec pisanja s Ann, čije su joj mentorstvo, iskrene kritike i iznimna kreativnost otvorile nove pristupe vještini pisanja. Prepoznajući savršeno poklapanje okolnosti njihova susreta, ne nalazi dovoljno riječi kojima bi mogla izraziti hvalu za ono što je Bog započeo kroz taj odnos.

Onima koji su se redovito molili za nas dok smo pisale i istraživale – Lindi Bieze, Leslie Dennis, Joan Huyser-Honig, Hillari Madison, Dorothy Spangler, Patti Swets i Stephanie Wiggins – iskazujemo divljenje i zahvalnost za njihovu postojanu podršku. Posebnu zahvalnost upućujemo Josi Bivin za korisne povratne informacije te Marylin Bright, Kathleen Coveny i Shirley Hoogeboom, istinskim *haverot* koje su se uhvatile u koštac sa svakim poglavljem u njegovom najgrubljem obliku i čije su molitve neumorno podržavale Lois tijekom cijelog puta.

Zahvaljujemo zamjenici izdavača i glavnoj urednici Sandy Vander Zicht, koja je od prvoga dana oduševljeno podržavala ovaj projekt i pritom ponudila brojne korisne prijedloge. Jana Reiss zaslužuje našu zahvalnost za pažljiv i pronicljiv pregled rukopisa; njezino razumijevanje materijala, u kombinaciji s osjećajem za potrebe šire čitateljske publike, uistinu je zadivljujuće. Zahvale upućujemo i Bobu Hudsonu, višem uredniku, za njegov pažljiv pregled ažuriranog izdanja knjige. Posebno

cijenimo povratne informacije bivšeg višeg urednika Verlyna Verbruggea, kao i Marvina Wilsona i Eda Vissera, koje su se odnosile na povijesni sadržaj knjige. Zahvaljujemo također Aliciji Kasen, višoj direktorici marketinga, te njezinom timu na kreativnim načinima promocije ove knjige.

POGLAVLJE 1

PRIDRUŽIVANJE MARIJI KOD ISUSOVIH NOGU

*Neka vaša kuća bude mjesto okupljanja rabija,
prekrijte se prahom s njihovih nogu
i žedno upijajte njihove riječi.*

PRIPISUJE SE YOSEU BEN YOEZERU
(DRUGO STOLJEĆE PRIJE KRISTA)

Strmi prašnjavi putovi u Betaniji naporni su za noge, osobito nakon vrućeg dana provedenog u usponu od Jerihona. No miris Martina janječeg gulaša, koji se širi iz lonca u dvorištu njezine kuće, potiče tvoje prašnjave noge na nastavak penjanja. Pokušavaš ignorirati bolna stopala i znojem natopljenu prljavštinu koja se skuplja ispod nožnih prstiju, misleći umjesto toga na hladno piće koje će ti uskoro biti ponuđeno. Dugi se uspon isplatio, jer je razgovor tijekom puta bio iznimno dubok. Zar nisi osjetio kako ti je srce gorjelo dok si slušao rabija?

Pomislio bi čovjek da treba imati malo drskosti (*hucpe*) i čvrste noge da bi se progurao naprijed kako bi mogao čuti razgovor. Ali danas poslijepodne nisi propustio ni riječ, čak ni na onim uskim stazama uz Vadi Kelt, gdje su samo dvoje ili troje mogli biti u dovoljno blizu da dobro čuju. Obično bi Petar, Jakov i Ivan tražili put do Isusa, ali ovog si puta ti stigao

prvi. Napokon si imao priliku postaviti mu neka od pitanja koja su ti se već duže gomilala u glavi.

Međutim, prije nego što uspiješ shvatiti njegove odgovore, misli ti prekida kokodakanje kokoši koje se šepure po dvorištu i Martin radostan smijeh kojim te pozdravlja, dok joj se znoj slijeva niz čelo zbog silnih priprema u zadnji tren. Ona i Marija dijele malu kamenu kuću koja kao da se čudesno širi kako bi primila sve goste koji ulaze. Ondje je i Marija, koja pozdravlja svakoga tko dođe. Prije nego što uopće sjedneš, pita te o čemu je Isus govorio na putu iz Jerihona.

Kad joj obiteljske obaveze to dopuštaju, Marija prisustvuje satovima proučavanja u mjesnoj sinagogi, a ima i vlastita pitanja koja već neko vrijeme želi postaviti. Često se nakon večere pridružuje grupnim razgovorima s Isusom, a danas, bez obzira što je večera tek napola gotova, sjeda do Isusovih nogu, nesvjesna Martina izraza lica, dok se s ostalima spremno smije žustro raspravi koja je započela još na putu (Luka 10,38–42).

STUDENTICE U PRVOM STOLJEĆU

Žene su bile poticane na sudjelovanje u naprednim raspravama u sinagogi, ako su za to imale mogućnosti. Nekoliko ih je čak steklo visoku razinu obrazovanja potrebnu za sudjelovanje u rabinskim raspravama, a njihove su riječi do danas ostale zabilježene. Neka ograničenja za žene, poput odvajanja muškaraca i žena tijekom bogoslužja, zapravo su se pojavila tek nekoliko stoljeća kasnije.¹

Ne biste li se voljeli pridružiti bučnoj družini te večeri u Martinu domu? Sjediti s Marijom i onim nevjerojatno sretnim učenicima koji su mogli putovati s Isusom, slušati ga i učiti od njega tijekom tri godine njegove javne službe?

Kako bi to bilo biti među Isusovim najbližim prijateljima? Ugostiti ga u svom domu kad god je u gradu? Osim što biste bili očevidac, imali biste veliku prednost što ste Židov iz prvog stoljeća, netko čiji bi život i iskustvo bili oblikovani istom kulturom i vjerskim uvjerenjima koja su pomogla oblikovati Isusov život i službu. Poput Isusa, vi biste se pridržavali zakona i tradicija judaizma i bili biste upoznati s tadašnjim pitanjima. Shvatili biste njegov humor i nijansirane primjedbe koje su njegove riječi činile još privlačnijima i još snažnije preobražavale život.

Koliko god bismo željeli osobno vidjeti i čuti Gospodina, zahvalni smo što ga još uvijek možemo iskusiti u Svetom pismu. Ipak, Isusa kojeg susrećemo u evanđeljima nije uvijek lako razumjeti. Djelomično je to zato što njegove riječi doživljavamo s vremenske distance od nekoliko stoljeća, iz posve druge kulture i na drugom jeziku. Umjesto da nam srce gori, Sveto pismo nas ponekad ostavlja zbunjenima i s mnogim pitanjima.

Sjećam se kada sam (ja, Ann) prvi put srela jednu od svojih cimerica na diplomskom studiju. Gladisín je bila iz Paname i u zemlji je bila tek tjedan dana kada smo se prvi put srele. Odmah mi se svidjela. Činilo se da se unatoč jezičnoj barijeri dobro slažemo. Ipak, sjećam se kako sam bila zbunjena kada se Gladisín jednog dana okrenula prema meni i uzviknula: „Boool!”

„Što ti je? Što mogu učiniti?” upitala sam. No Gladisín je samo zurila u mene raširenih smeđih očiju i ponovila, ovaj put naglašenije: „Booooool!” Što sam više pokušavala otkriti što nije u redu s njom, to je glasnije govorila: „Boool, booooool!” Pitala

sam se trebam li nazvati hitnu pomoć ili je sama odvesti u bolnicu. Ali prije nego što sam imala priliku bilo što učiniti, sinulo mi je. Ona je zapravo tražila olovku, kemijsku olovku kako bi ispunila neke obrasce! Toliko mi je laknulo da se nisam mogla prestati smijati. Jednostavan zahtjev pretvorio se u medicinsku hitnost, sve zato što nisam mogla razumjeti Gladisín uporan pokušaje da kaže: „Mogu li dobiti olovku?“*

Pokušajte sagledati izazov komuniciranja kroz stoljeća, različite vjerske tradicije, jezike i kulture. Nije ni čudo što nam je ponekad teško shvatiti što nam Isus pokušava reći u evanđeljima. Ali što ako bismo mogli pronaći način za fino podešavanja našeg sluha, tako da razvijemo sluh kakav su imali Židovi prvoga stoljeća? Isusove riječi koje su nadahnjivale mnoštva, razjarivale njegove neprijatelje i mijenjale tolike živote imale bi tada znatno snažniji učinak i na nas.

Je li moguće iznova naštimati svoj sluh i način razmišljanja kako bismo bolje razumjeli Isusa? Vjerujemo da jest, jer upravo nam se to dogodilo kada smo počele proučavati Isusovu židovsku kulturu. Odlomci koji su nas nekoć ostavljali ravnodušnima ili zbunjenima odjednom su oživjeli; priče su zadobile novo značenje, a ono što je bilo nejasno počelo se razotkrivati.

Uživjeti se u običaje Isusova vremena i razgovore rabija koji su tada živjeli može produbiti vašu vjeru, kao što je produbilo i našu, te preobraziti način na koji čitate Bibliju. S tim na umu, pozivamo vas na putovanje koje će vas odvesti natrag u onu kuću u Betaniji, kako biste ponovno čuli Isusove riječi – ovaj puta iznutra, iz perspektive njegove kulture. Nadamo se da

* Prev. nap.: U izvorniku je riječ o nesporazumu zbog sličnosti u izgovoru engleskih riječi *pain* ('bol') i *pen* ('olovka').

ćemo vas naučiti kako slušati evanđelja ušima učenika iz prvog stoljeća. A kad jednom počnete „uštímavati sluh”, uvjereni smo da ćete postati još radoznaliji i željni daljnjeg učenja.

Razmotrimo spomenutu situaciju. Zašto su, primjerice, Isus i njegovi učenici odsjeli u domu Marije i Marte? Da ste bili Židov u prvom stoljeću, vjerojatno biste čuli izreku koja se već barem stotinu godina prenosila : „Neka vaša kuća bude mjesto susreta rabija, prekrijte se prahom s njihovih nogu i žedno upijajte njihove riječi.”²

Židovi Isusova vremena iznimno su cijenili proučavanje Svetog pisma. Mnogi njihovi najdarovitiji učitelji putovali su od grada do grada poučavajući iz svoje Biblije i pri tom ne tražeći nikakvu naknadu. Od ljudi se očekivalo da tim putujućim učiteljima i njihovim učenicima otvore svoje domove te im pruže hranu i sklonište. Stoga, koliko god cijenili Marijinu želju da uči od Isusa, ova nam izreka pokazuje da je i Martino gostoprimstvo bilo važna potpora Isusovu poslanju.

Da smo bili posjetitelji u prvom stoljeću, prepoznali bismo važnost još jedne pojedinosti u toj priči. Bilo je uobičajeno da rabiji, poučavajući, sjede na niskim jastucima ili stolicama, dok bi njihovi učenici sjedili na tlu ili na prostirkama oko njih. Stoga se izraz „sjediti do njegovih nogu” ustalio kao fraza koja je podrazumijevala učenje od rabija. U Djelima apostolskim 22,3 Pavao se opisuje kao onaj koji je učio „do nogu Gamalielovih”.³ Stoga, opisivanjem Marije kao one koja sjedi „do Gospodinovih nogu” želi se ukazati na to da je ona bila učenica. Isus ju je, bez ikakve sumnje, kao takvu i prihvatio.

No što je s izrazom koji govori o tome da se netko „prekrije prahom s njihovih nogu”? Neki učenjaci smatraju da je to još jedno ukazivanje na običaj sjedenja na podu kao znaku

poštovanja prema rabiju i podložnosti njegovu učenju. Drugi drže da taj izraz upućuje na način na koji su učenici putovali od mjesta do mjesta hodajući iza svojega rabija i slijedeći ga tako blizu da bi ih prekrivala prašina koja se dizala s njegovih sandala. Oba tumačenja opisuju kontekst priče o posjetu Isusa i njegovih učenika domu Marije i Marte te Božjoj riječi pridaju slikovitost i dodatno značenje.

ČEŽNJA ZA DUBLJIM PROUČAVANJEM

Sada kad ste počeli naslućivati zašto smatramo da je korisno razumjeti židovsko podrijetlo Isusa, želimo vam ispričati kako je Lois prvi put postala zaokupljena tom temom. Kao unuka luteranskih misionara u nedjeljnoj je školi stekla mnoga znanja. No Lois se ozbiljno posvetila svojoj vjeri tek na posljednjoj godini studija. Čak je i tada bila suzdržana prema kolegama koji su djelovali pretjerano pobožno. Ipak, čežnula je za načinom da dublje pronikne u Bibliju – načinom koji bi izazivao i njezin razum i njezino srce. Zato se upisala na kolegij o Novom zavjetu, nadajući se da će joj donijeti nove uvide. „Umjesto toga”, kaže ona, „razočarala sam se kad sam doznala da moj profesor, kao i mnogi drugi, vjeruje da je Novi zavjet uglavnom nepouzdan, sastavljen od spisa koji su nastali vrlo kasno i bili ispunjeni legendama rane Crkve.” Njezin prvi susret sa svijetom biblijske kritike odvratio ju je od daljnjeg akademskog proučavanja Biblije. Stoga je usmjerila svoje napore na stjecanje doktorata iz biologije.

Mnogo godina kasnije, nakon što je Lois već postala sveučilišna profesorica, njezina je crkva organizirala tečaj za odrasle o zemlji i kulturi Biblije. Naglasak je bio na arheologiji, povijesti i Isusovu židovskom kulturnom kontekstu. „Pitala sam se”, kaže

ona, „zašto voditeljica nije dijelila radikalni cinizam koji je moj profesor na fakultetu iskazivao u pogledu povijesnosti Biblije.” Nesigurna u to što bi trebala vjerovati, njezini su je istraživački instinkti naveli da prouči izvore na kojima se temeljio tečaj koji je nedavno pohađala. Njezini su napori doveli do iznenađujućeg zaključka. U posljednjih nekoliko desetljeća novo područje istraživanja otkrilo je mnoštvo informacija koje potvrđuju i jačaju kršćansku vjeru. Tijekom godina nakon njezina fakultetskog kolegija mnoga su nova otkrića promijenila način na koji znanstvenici razumiju novozavjetne tekstove, posebno u svjetlu njihova židovskog konteksta.⁴

Što je Lois više čitala, to ju je sve više fasciniralo koliko proučavanje Biblije može biti bogatije kada se poznaje Isusov kontekst prvog stoljeća. Tada je i sama započela ozbiljnije proučavanje. Svaki je dan donosio neki novi uvid, još jedan trenutak spoznaje, poput onoga iz priče koja slijedi. Ona se događa u domu Marte i Marije, ovoga puta pred sam kraj Isusove službe.

Vjerojatno vam je poznat dramatičan čin koji je Marija jednoga dana učinila, dok je ponovno sjedila do Isusovih nogu. Ivan 12,3 opisuje prizor ovako: „Tada je Marija uzela oko pola litre skupocjenog mirisa od čistog narda. Pomazala je njime Isusove noge pa ih potom osušila svojom kosom. Čitava se kuća ispunila mirisom.”

Bez razumijevanja kulturnoga okvira u kojem se ovaj događaj zbija, lako je previdjeti punu važnost Marijine geste. Što je ona zapravo željela poručiti? Isus je sam razjasnio jedan vid priče rekavši da ga je Marija pripravila za dan njegova ukopa (Mt 26,12). Tako razumijemo da je njezin čin pobožnosti upućivao na Kristovu smrt koja će uslijediti krajem toga tjedna. No postoji još nešto – nešto što su učenici odmah prepoznali, toliko očito da

Isus to nije morao posebno naglasiti. Pomazavši ga skupocjenim mirisima, Marija je vrlo vjerojatno izrekla tvrdnju o tome tko je Isus za nju, proglašavajući ga Mesijom. Naime, hebrejska riječ za Mesiju jest *Mašia*, što doslovno znači 'Pomazanik'. *Kristos*, odnosno 'Krist', grčki je ekvivalent toga naziva.

Ali zašto „Pomazanik”? Riječ „Mesija” upućuje na obred kojim se posvećivala osoba koju je Bog izabrao, poput kralja ili svećenika. Umjesto krunidbe, hebrejski su kraljevi bili pomazani svetim uljem, obogaćenim iznimno skupim mirodijama. To se ulje koristilo isključivo za posvećivanje predmeta u Hramu te za pomazanje svećenika i kraljeva, a bilo je vrjednije od dijamanta. Divan miris koji bi ostajao nakon pomazanja djelovao je poput nevidljive „krune”, darujući primatelju ozračje svetosti. Sve i svi koji su imali taj jedinstveni miris prepoznavani su kao oni koji na poseban način pripadaju Bogu.

Na drevnom Bliskom istoku veličanstvenost kralja izražavala se ne samo onim što je nosio, nakitom i odorama, nego i njegovim kraljevskim „mirisom”. Čak i nakon što bi bio pomazan, kralj bi za posebne prigode namirisao svoje haljine dragocjenim uljima. Poslušajte stih iz svadbene pjesme kralja Davida:

Ti voliš pravednost, a mrziš opakost.

POMAZANJE

Pomazati gosta uljem bio je uobičajen i očekivan čin gostoljubivosti (usp. Lk 7,46). No Marijina upotreba iznimno skupocene mirisne pomasti u Ivanu 12 dala je njezinu činu prizvuk pomazanja kralja.

Zato te tvoj Bog pomazao uljem radosti
kao ni jednog od tvojih drugova.
Sva tvoja odjeća miriše
kao smirna, aloja i kasija.

PSALAM 45,7-8

Razmotrite i ovaj odlomak o kralju Salomonu:

Tko to dolazi iz divljine,
kao iz dimnog oblaka,
što miriši po smirni i tamjanu
i drugim posebnim mirisima?
Gle, Salomonova kraljevska nosiljka!
Čuva je šezdeset ratnika,
snažnih izraelskih vojnika.

PJESMA NAD PJESMAMA 3,6-7⁵

Tijekom kraljevskih povorki miris skupocjenih ulja navijestio je mnoštvu da prolazi kralj.

Sada pogledajte još jedan prizor iz Staroga zavjeta. Opisuje kako je nedavno pomazani Salomon doveden u Jeruzalem s izvora Gihon, nedaleko od grada, a potom je paradirao ulicama na mazgi dok su ljudi stajali sa strane i klicali:

Svećenik Sadok, prorok Natan, Jojadin sin Benaja i Davidovi osobni čuvari odveli su Salomona na mazgi kralja Davida dolje, na izvor Gihon. Iz šatora sastanka svećenik je Sadok uzeo rog s uljem i izvršio obredno pomazanje Salomona za kralja. Potom su zatrubili u rogove i sav je narod povikao: „Živio kralj Salomon!” 1 KR 1,38-40

Razmotrite sada jedan upečatljiv usporedni događaj iz Isusova života. Dogodilo se to tjedan dana prije njegove smrti, neposredno nakon što ga je Marija pomazala skupocjenim miomirisom.⁶ Baš kao što je to Salomon učinio tisuću godina ranije, Isus je na svom svečanom ulasku u Jeruzalem zajahao magarca. Zamislite prizor koji opisuje Ivan 12. Mnoštvo nije dočekivalo običnog rabija. Ne, narod je klicao: „Hosana! Blagoslovljen Kralj Izraelov!” Prisjetili su se Salomona, Davidova sina, koji je davno prije prošao njihovim ulicama na mazgi, a sada su proglašavali da je Isus obećani „Sin Davidov” kojega je Bog poslao da otkupi svoj narod.

No značenje Marijina čina ne završava time. Vrlo je vjerojatno da se miris pomasti kojom je Marija pomazala Isusa zadržao još danima. Bog je možda iskoristio taj čin pobožnosti kako bi prenio suptilnu, ali snažnu poruku. Kamo god je Isus išao tijekom posljednjih dana svoga života, pratio ga je miris kraljevskoga dostojanstva. Isus je mirisao kao kralj.

Zamislite prizor u Getsemanskom vrtu: dok su se Juda i stražari približavali kako bi ga uhitili, možda su osjetili miris u zraku i zapitali se tko stoji pred njima. Čak i dok je Isus bio na suđenju, izrugivan, bičevan i lišen odjeće, taj je miris možda još uvijek prijanjao uz njega. Kakvog li čudesnog Boga imamo!

Ali, hvala Bogu koji nas po Kristu uvijek vodi u pobjedu. On kroz nas svuda širi znanje o sebi, poput ugodnog mirisa. Mi smo Bogu ugodan Kristov [*Pomazanikov*] miris, kako među onima koji su na putu spasenja tako i među onima koji su na putu uništenja. 2 KOR 2,14–16

Ovo je doista zapanjujući paralelizam koji otkriva što je Pavao mislio kada je govorio o „Kristovu mirisu”. Kao Isusovi sljedbenici, kamo god idemo, širimo miris našega pomazanog Mesije.

ZAŠTO SE USREDOTOČITI NA ISUSA KAO ŽIDOVA?

Ken Bailey ugledan je bibličar, poznat po svojim jedinstvenim uvidima u evanđelja, utemeljenima na dugogodišnjem poznavanju kultura i jezika Bliskoga istoka, kako drevnih, tako i suvremenih. Na pitanje o tome ugrožavaju li njegova otkrića ono što kršćani misle da znaju o Bibliji, Bailey odgovara: Zamislite me kako cijeli život provodim odlazeći na istu plažu. Gledam valove kako udaraju o stijene, brodove na moru, ribare kako bacaju mreže. A onda mi jednoga dana netko na toj istoj plaži kaže: ‘Ken, imam dvije disaljkice. Hajdemo.’ Odjednom vidim koralje, morsku travu i ribe. Ti podmorski prizori ni na koji način ne umanjuju ljepotu onoga što se vidi na površini. Kroz svoj rad nastojim otkriti koralje i ribe.”⁷

Slično tome, poznavanje židovske pozadine Biblije, umjesto da potkopava našu vjeru, produbljuje naše razumijevanje Isusa i njegova vremena te uvećava naše divljenje dok pobliže promatramo ovoga izvanrednog rabija i njegove zapanjujuće tvrdnje. U knjizi *The Jesus I Never Knew* („Isus kakvog nisam poznavao”) Philip Yancey mudro primjećuje: „Ne mogu razumjeti Isusa odvojeno od njegova židovstva ništa više nego što mogu razumjeti Gandhija odvojeno od njegove indijske pripadnosti. Moram se vratiti daleko unatrag i predočiti Isusa kao Židova iz prvoga stoljeća, s filakterijom na zapešću i palestinskom prašinom na sandalama.”⁸

Kao kršćani nikada ne smijemo zaboraviti da je Biblija – od Knjige Postanka do Otkrivenja – u svojoj biti židovski dokument. Kada je počnemo čitati iz židovske perspektive, naš se doživljaj Pisma preobražava, kao da smo stari crno-bijeli televizor s mutnom slikom zamijenili najnovijim ravnim zaslonom visoke razlučivosti. Odjednom Biblija zadobiva novu dubinu i boju dok ponovno iščitavamo poznate priče, ali ovoga puta iz perspektive njihove izvorne publike.

Nekoliko upozorenja. Nije teško postati zadivljen židovstvom, zbog starine njegovih tradicija i mnogih mudrih, biblijskih običaja. No treba imati na umu da je od Isusova rođenja prošlo više od dvije tisuće godina. Tijekom brojnih stoljeća mnogo se toga promijenilo. Neki kasniji židovski običaji i tradicije podsjećaju na ono vrijeme, no mnogi drugi ne. Imajući ta upozorenja na umu, krenimo i počnimo tražiti „koralje i ribe”, čuda koja se nalaze odmah ispod površine.

UVID U ŽIVOT PRVOG STOLJEĆA

Dok počinjemo istraživati i gledati ispod površine, zavirimo kratko u Izrael prvoga stoljeća. Već sama slika života Židova prikazana u Starom zavjetu zastarjela je stotinama godina. U Starom zavjetu, primjerice, nema spomena rabija, sinagoga, farizeja, saduceja ili zelota.

Većina ljudi koji su živjeli u Judeji i Galileji potomci su pobožnih Židova koji su se vratili u Izrael nakon babilonskog sužanjstva. Od tada je život izabranog naroda bio sve samo ne idiličan. Rimski okupatori bili su općenito omraženi zbog svoje okrutnosti i poganskog načina života, da i ne spominjemo visoke i tlačiteljske poreze. Nije ni čudo što su svi s

SADUCEJI

Saduceji su potjecali uglavnom iz upravljačkih, svećeničkih i aristokratskih slojeva. Za razliku od farizeja, nisu vjerovali u uskrsnuće mrtvih, a jedino su pisanu Toru (prvih pet knjiga Hebrejske Biblije) smatrali obvezujućom. Prezreni kao suradnici Rima, kontrolirali su službu Hrama. S uništenjem Hrama 70. g. po. Kr. njihov je utjecaj prestao.

nestrpljenjem iščekivali Mesiju koji će doći i osloboditi ih od njihovih surovih tlačitelja.

Iako je iščekivanje veliko, mišljenja se razlikuju o tome kada i kako će Mesija konačno doći. Saduceji, zeloti, eseni i farizeji – svaka je skupina imala drugačiji pogled na ono što se dogodilo i zašto, kao i na način na koji će se budućnost odvijati. Politička napetost i duhovni zanos rastu. U to vrijeme intenzivnog duhovnog traženja na scenu je stupio još jedan rabi. On dolazi iz Nazareta. No može li iz Nazareta išta dobrog izaći?